П'ята бригада колгоспу ім. Г. Петровського виходить на роботу, с. Брашенки, Потіївского району, Житомирської області, 1930-і рр.

Розвалена хата «куркуля», с. Удачне на Донеччині. Поч. 1930-их рр.

Напередодні геноциду
1931-1932

Відчайдушний опір українських селян змусив Сталіна призупинити у 1930 р. форсовану колективізацію. Новий наступ розпочався у 1931 р.

Спротив українців викликав страх у Сталіна і його оточення, хоч і був спонтанний і неорганізований. Відродження української нації становило загрозу існуванню комуністичної імперії. Голодомор став багатоходовою каральною операцією проти українців.

На нову хвилю колективізації українські селяни відповідали терористичними актами проти активістів колгоспного руху. Упродовж 1931 р. в УСРР органами ҐПУ зафіксовано 1354 терористичних актів.

Оскільки масові виступи у 1930 р. зазнали поразки, у 1931 р. вони траплялися значно рідше. Протягом року було зафіксовано 319 масових протестних виступів, за даними ОҐПУ. Проте в українському селі, попри всі чистки 1930 р., зберігався повстанський потенціал. Продовжувався спротив окремих повстанських загонів і підпільних організацій, що створювались і діяли у багатьох регіонах України. У зведеннях каральних органів вони називались «куркульськими бандами». У 1931 р. органи ҐПУ УСРР зафіксували 28 політичних «банд» – повстанських загонів.

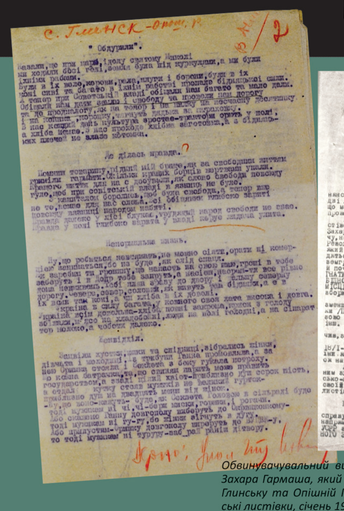

Обвинувачувальний висновок та листівка із справи Захара Гармаша, який виготовив і розповсюдив в мм. Глинську та Опішній Полтавської округи антирадянські листівки, січень 1931 р.

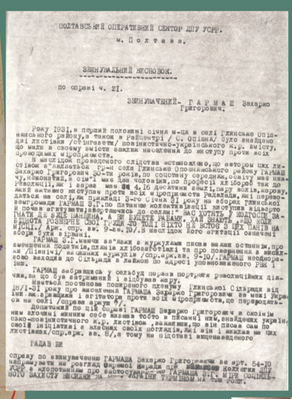

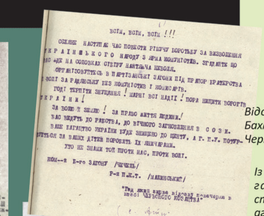

Відозва повстанської групи, Бахмачський район (зараз Чернігівська область), 1931 р.

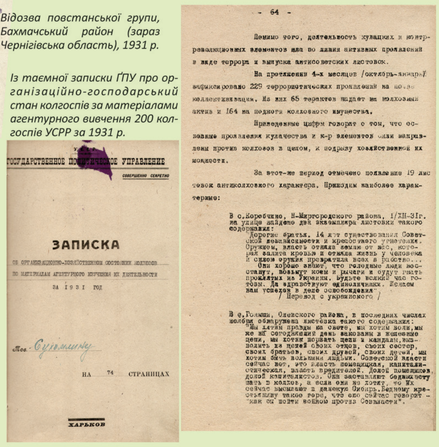

Із таємної записки ҐПУ про організаційно-господарський стан колгоспів за матеріалами агентурного вивчення 200 колгоспів УСРР за 1931 р.

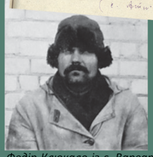

Федір Клюкало із с. Варварівка Рубіжанського району (тепер Луганська область), засуджений за замах на секретаря комсомольського осередку, що розкуркулював селян.

Зігнані на показовий суд над «підкуркульником» Шевченко, який убив активістку радгоспу. м. Одеса, 1931 р.

Похорони активіста в с. Сергіївка. Донецька область. Поч. 1930-х рр.

Копія листа до газети «Радянське село» із с. Людовці Жмеринського району Вінниччини, про реальну ситуацію в селі, 1931 р.

Довідка Особливого відділу ОҐПУ
про підсумки виселення куркулів по Українській СРР
у 1930—1931 роках, липень 1931 р.

1. За даними ҐПУ УСРР, на 1 травня 1930 налічувалося:

Індивідуальних селянських господарств	5 140 000
з них куркульських господарств	134 694
Репресовано органами ОҐПУ	21 769
Репресовано нарсудами	8 906
Виселено в 1930 і 1931 рр.	63 734
Втекло куркулів	23 023
Залишилося куркульських господарств	17 262 з них:
а) мають працездатних чоловіків	6 905
б) не мають працездатних чоловіків	10 357
в) осіли в колгоспах	3 696
г) те ж в радгоспах	1 060
д) проникли на промпідприємства	9 285

Лист учнів Печерської школи Брацлавського району (тепер Вінницька область) керівництву УСРР про голодування, 1 листопада 1931 р.

Та владі вдалося у 1931 р. поновити показники колективізації березня 1930 р. Так, станом на жовтень 1931 р. було усуспільнено 68% селянських господарств та 72% орної землі.

Одночасно знищено найкращі селянські господарства, які були визначені як куркульські. Значну частину «розкуркулених» депортують на Північ, Урал та в Сибір, де багатьох із них чекає смерть. За даними Управління народногосподарського обліку УССР, до середини 30-х років за межі України вивезено близько 285 тис. сімей чисельністю майже 1 млн. осіб.

Результатом колективізації та надмірного вилучення збіжжя стала загроза голоду, яка почала відчуватись в Україні уже восени 1931 р. Навесні 1932 р. склалася критична ситуація, коли внаслідок голоду загинуло понад 100 тис. українців. Масову загибель людей можна було зупинити, кардинально переглянувши надмірні плани хлібозаготівель, оголосивши голодуючі райони зонами гуманітарного лиха і надавши їм допомогу. Але комуністичний режим не бажав цього, навпаки, взявся до «остаточного вирішення» українського питання.

Конфіскація худоби і майна у «куркуля» П. Ємця у Гришинському районі Донецької області. Поч. 1930-х рр.

Розкуркулену сім'ю виганяють із хати, с. Удачне на Донеччині. Поч. 1930-х рр.